

ՎԱՍՏԱՌՈՑ ԿԱՄԱՑ

ԵՒ

ՅՈՐԲԵԼԵԱՆ ՀԱՆԴԵՍՔ Ի ԼԻՋՊՈՆԱ

(Շար. տես յէջ 383)

ՎԱՍՏԱՌՈՑ ապրիլ 28ին ելնելով Մեկնոսայէն և դիմելով դէպ ի Մալապարի եզերքը, հուսկ ուրեմն հասաւ և խաբիսի ձգեց Քալիքութ քաղաքի գիմացը մայիս 17ին : Քաղաքացիք տեսնելով Լուսիտանացւոց նաւերը, որք իրենց ձեւերով նորօրինակ էին իրենց համար, մարդ կը դրկեն սեղեկանալու թէ Բնչ նպատակաւ և ճակից եկած են : Վասցոյ իր բնկերաց խորհրդով մէկէն ի մէկ ցամաք չելաւ, այլ եկող հոգիկներու հետ Լուսիտանացի մահապարտ մը թողուց որ քաղաք իջնէ տեսնելու համար թէ Բնչ կերպ հետը կը մարուին : Հագիւ թէ ցամաք կը հասնի բազմութեամբ հետաքրքիր ժողովուրդը կը շրջապատէ նոր օտարականը և կը սկսին զանազան հարցմունքներ ընել, նա ալ լեզունին չգիտնալով լուռ մնալ կեցած երեսնին կը նայի : Վերջապէս հնգիկները կը գտնան Մուսայիտ անուն Մալիտանացի մը որ Սպանիացւոց լեզուն գիտէր : Սա մօտենալով Լուսիտանացւոյն կոչաւ կերպով մը կ'ըսէ . « Ո՛ր սատանան զքեզ հոս բերաւ », և յետ ուրիշ հարցմանց կ'աւելցընէ թէ ինքն տեսած է Լուսիտանացիներ ի թաւնուզ և կը զարմանայ թէ Բնչպէս նաւերով ծովով մեկած են ի Քալիքութ, վասն զի ինչուան նոյն առեւն ծանօթ էր միայն ցամաքային ճամբան, որ է Գահիրէի վրայէն անցնելով կուզային Հնդկաստան : Մուսայիտ նոյն օրը յետ պատուելոյ զԼուսիտանացին և կերակրելոյ, կը փափաքի տեսնել նաւատորմին գլխաւորը : Նաւատորմիչին մօտեցած յմօտեցած Մալիտանացին Սպանիացւոց լեզուով կը սկսի խօսիլ և բարձր ձայնով կը կոչուէ . « Ուրախ լուրեր, բարի լուրեր, յակինթոսեր, զմրուխտներ, անգին ակունք, շնորհակալ եղէք Աստուծոյ, որ զձեզ այնպիսի երկիր մը հասուցեր է՝ որ լի է աշխարհիս ամենայն հարստութեամբք և բերնով պատմելը անհնարին է » : Լուսիտանացիք այսպիսի հետաւոր երկրի մը մէջ լսելով իրենց ծանօթ լեզուն չափազանց ուրախութեան կը սկսին լալ : Վասցոյ համարուեցաւ Մուսայիտի հետ և հարցուց թէ Բնչ կրօնքէ է և թէ Բնչպէս եկած է ի Քալիքութ : Մալիտանացին առանց ծածկելու իւր մահմէտական լինելն, իր անձի վրայ տեղեկութիւններ տալէ վերջ կը յաւելուի թէ ինքը միշտ սիրած է զԼուսիտանացիս և թէ այժմ եւս իրենց պէտքը եղած և ձեռքէն եկած օգնութիւններն ամենայն սիրով պատրաստ է ընելու :

Յետոյ Վասցոյի աղաչանօք կ'երթայ Մուսայիտ Քալիքութի Չամօրին թագաւորի մօտ և կը յայտնէ՝ թէ աշխարհիս մէկ ծայրէն քրիստոնեայ թագաւոր մը քեզի հետ բարեկամութիւն հաստատելու համար՝ նաւերով մարդիկ դրկեր է յանձնարարական թղթերով : Թագաւորը շատ կ'ուրախանայ և մէկէն հրաման կու տայ որ օտարականաց նաւերն մօտեն փանտարանի նաւահանգիստը : Բայց Վասցոյ խոհմտութեամբ չի փութար մօտնել վերայիշեալ նաւահանգիստը, և խօսք կու տայ որ անձամբ իջնէ քաղաք և իր խնդիրներն ընէ առ թագաւորն : Վասցոյի բնկերներն կասկածելով թէ վտանգ մը կրնայ հանդիպիլ կը ջանային համոզել զինքը որ քաղաք չելնէ, բայց նա միշտ հաստատ իւր որոշողութեան վրայ, կ'ուզէ անձամբ տեսնուիլ Չամօրինի հետ և իր թագաւորի յանձնարարութիւնքը կատարել : Իւր Պօղոս կամայ եղօրբ յանձնելով տորմիչին կառավարութիւնը, հետն առած ընկերներէն 12 կտրիճներ, մեկուկով կը դիմէ դէպի ցամաք : Արդէն Չամօրին յանձնած էր իւր հազարապետին մեծ շքով ընդունել զՎասցոյ, այն արարողութեամբք ինչպէս կ'ընդունէին մեծամեծ տէրութեանց դեսպանները : Նոյն օրը բոլոր Քալիքութ քաղաքը ռաքի վրայ էր, թագաւորի հազարապետը իր փառաւոր զահաւորակով 200 հնդիկ աշնուակա-

նաց հետ ծովեզերքը կ'սպասէ հիւրին : Երաժշտական փողհարութեամբը ցամաք կ'եղնէ Վասքոյ և կը նստի իրեն համար պատրաստուած գահաւորակի մը վրայ : Ինչպէս հազարագետի նոյնպէս և Վասքոյի գահաւորակը ուսոց վրայ բարձած կը տանէին հնդիկները զէպ ի թագաւորի պալատը¹, իրեց կը հետեւէին ոտիւք Լուսիտանացի տասուերկու կտրծներն, 3000 տեղացի զօրքեր և անհամար բազմութիւն մը քաղաքացեաց :

Պաւտը հասնելով Վասքոյ կը փութայ իր յատուկ վեմ² և ծանր ոտով, յետ ողիւնատուութեան յայտնել Զամորինի³ իր թագաւորի փափաքն նկատմամբ վաճառականութեան, որոնց ամենայն հաճութեամբ մտիկ ընելէ վերջ հնդիկ թագաւորը հրաման կուտայ որ այնուհետեւ Լուսիտանացիք ազատ մուտք ունենան իրեն երկիրը և վաճառականութեան գլխին : Աւանձին թուղթ ալ գրել տալով առ Էմմանուէլ թագաւորն, կ'ստորագրէ և կը յանձնէ Վասքոյի :

Լուսիտանացի ծովակալի այս առաջին այցելութիւնն և հետեւանք թէեւ մեծ ուրախութիւն պատճառեց իրեններուն, սակայն քիչ ատենէն սուտ զրպարտութեանց պատճառաւ հարկադրուեցաւ Վասքոյ դառնալ իւր աշխարհ : Մարիտանացիք և Ալուքը, որոց ձեռքն էր նոյն ժամանակ Հնդկաստանի վաճառականութիւնը, վախնալով որ չլինի թէ Լուսիտանացիք իրենց շահուն ֆուտ բերեն, կը համոզեն Հնդկաց թագաւորն թէ այդ օտարականները վաճառականութեան և բարեկամութեան պատրուակաւ կ'ուզեն լրտեսել քու աշխարհը, որ վերջը մեծամեծ նստելով և բազմութիւն զօրքով գան ձեռքէ գծալուութիւնդ առնուն : Զամորի այս զրպարտական խօսքերուն հաւատալով երբ միաքը դրաւ Լուսիտանացիները մէկիկ մէկիկ նստեւին հանելով ծածուկ կերպով սպաննել, և երբ գէպքեր ալ սկսան հանդիպիլ, արթունան

Վասքոյ ճարտարութեամբ իրենները հաւաքեց, և թագաւորէն հրաման առաւ իր երկիրը զառնալու, զի արդէն իւր գլխաւոր նպատակին հասած և իր հայրենաց և բոլոր Եւրոպիոյ մեծ ուրախութիւն պատճառող զիւսերած էր : Հետեւ շատ հարստութիւններ առած, հոկտեմբեր 15ին (1598) առաջատաները բացաւ և ուղի անկաւ զէպ ի Եւրոպա : Այս ճամբորդութիւնը իստա տաժանելի եղաւ, վասն զի բաց ի որոշ ճամբայ չգիտնալէ, մեծապէս նեղուեցան, մորիկներէ, անյայտ հոլերէ և կլիմայի փոփոխութենէ, և շատերը հրանդանալով մեռան, այնպէս որ 160 հոգւոյ տեղ, հազիւ 50 հոգով հասաւ Վասքոյ իր մայրաքաղաքը 1499ին սեպտեմբերի մէջ, գրեթէ 2 տարի և 2 ամիս իր անկեցելինէն վերջ : Թագաւորը զինքը ընդունեցաւ շքեղաշուք հանդէսներով, հասարակաց տօներ կատարուեցան և եկեղեցեաց մէջ Հոռօհակալեաց երգեր երգուեցան : Վասքոյի տարեկան առատ եկամուտ կապուեցաւ և Էմմանուէլ իրեն տուաւ հոյանուն տիտղոս մը անուանելով : Ծովակալ Հնդկաց, Պարսից և Արաբաց ծովերու :

Հսպականուն ծովակալիս այս ուղեւորութիւնն վաճառականութեան պատմութեան մէջ մեծ դարազուլի մը կը կազմէ, այդու եւս ուսոյց արեւմտեան ազգաց, հեռաւոր և հարստութեամբ ճոխ արեւելքի ծովային ճանապարհը, որ մեծ դիրքութիւն մատուց և կը մատուցանէ վաճառական ազգաց :

Վասքոյի դարձէն քիչ վերջ կարծես հարստութեամբ և փառք եւս քան զեւս ճոխանալ մտք, Էմմանուէլ թագաւորը ուրիշ տորմիդ մ'ալ պարտաստելով և յանձնելով Ալվարէզ Քապրալի կը զրկէ ի Հնդկաւ : Այս ուղեւորութեան ամենանշանաւոր գործն եղաւ Պրալիլի յանկարծական զիւտը, որուն գլուխոյնբեր կարեւորութիւն չտալով՝ տորմիզն ուղղեցին զէպ ի Քալիքուլթ քաղաք և Քապրալ հոն վաճառատուն մը բացաւ : Բայց հազիւ թէ Լուսիտանական տորմիզն իր գործերն տեսնելով առաջատաները հոլուն կուտար Եւրոպա դառնալու, տեղացի Հնդիկները և Մարիտանացիները յարձակելով առնոց վաճառատան վրայ, մէջը գտնուած Լու-

1. Բեռլինի 1849 տարւոյ 88-91 էջից մէջ հրատարակուած է համառոտիւ Վասքոյ կամայի ճամբորդութեան պատմութիւնն, յորում փափաքէ զը կրնան կարգաւ այդ պալատի և հնդիկ թագաւորի զգեստուց նկարագրերը :

սիտանացիները բոլոր սպանեցին : Այս լուրը հազիւ թէ ի Լուսիսանիս կը հասնի, անգէն և անզ կ'որոշուի և կը վճռուի պատերազմ բանալ ընդդէմ Հնդկաց, և եղած ֆաստց ճատուցումն պահանջելու Պատրաստութեան 20 նաւեր և երեք տորմզաց բաժնուեցան, որոց ընդհանուր ծովակալ կամ հրամանատար որուեցաւ Վասըյ, և առաջին տորմզին հետ՝ որ բաղկացած էր 10 նաւէ, հասբայ ելաւ մարտ 2ին (1702), միւս տորմզներն ալ յետոյ ճամբայ ելան, երթալու միանալու իրեն հետ Հնդկաց ծովու մէջ : Յաջողակ հողմով Բարեխոսոյ Գլխէն անցնելէ վերջ, Վասըյ նաեւ երկայնութեամբ Ափրիկէի ափերէն լեան եղբորը և վրէժն առաւ բոլոր այն ծովեղբորայ քաղաքներէն, որք իւր առաջին ուղեւորութեան ժամանակ զինքը նեղած էին, և մէկ մէկ վճռաւատուն բացաւ Սոֆալայի և Մոզամպիքի մէջ, Հնդկաստանի եղբորաց մտեցած ժամանակ՝ այն կողմի բնակաց մէջ սարսափ ձգելու համար, հանդիպելով եւ գիպտական հարուստ նաւու մը, կը բռնէ զայն և միջի հարստութիւնները աւարելով, նաւը կրակի կու տայ : Յետոյ ֆառնաւոր երթալով կը ստիպէ տեղւոյն իշխանը իր հետ զաշնաւ կցելու, և ի վերջոյ հասնելով ֆալիքուսթ, որ իւր ուղեւորութեան զխաւոր նպատակն էր, կը տիրէ նաւահանգստի մէջ գտնուած բոլոր հնդկական նաւերու : Չամբին բարսափահար պատգամաւոր զրկելով խօսք կու տայ Լուսիսանացոց փառաւոր վաճառատուն մը առաւել, բայց իր հայրենակցաց արեան վրէժխնդիրն Վասըյ, չուղեց ունին զինքն և և ի խոստման՝ եթէ նախապէս լիուլի հատուցումն չ'ընեն : Զուր տեղ երեք օր պատասխանի սպասելէ վերջ, կախել առաւ և չարաչար կերպով մեռցոց Վասըյ 50 Մալապարցիներ, զորս գերի բռնած էին նախընթաց աւուրց մէջ, և յաջորդ օրը սկսաւ ոմբակոծել քաղաքը : Յետ բաւական մաս մը կործանելու և թշնամին նուաճելու, հոն թողուց իր նաւերէն մէկ քանին նաւահանգիստը պաշտպանելու համար և ինքը մնացած նաւերով համբայ ելաւ զէպ ի ֆոյին որ ֆալիքուսթի սահմանակից տէրութիւն մ'էր : Այս երկու տէրութիւնք իրարու հին թշնամի լինելով, յաջորդեցաւ

Վասըյ ֆոյինի թագաւորի հետ զաշնակցելու և հոն հաստատեց վաճառատուն մը : Յաջորդ տարին հրաման ստացան Լուսիսանացիք շինելու նաւու բերդ մը նոյն եղբորաց վրայ, և այսպէս նոյն ժամանակ տէր դարձան նաւահանգստին, և ֆոյին ելաւ իրեն խանձարուրը մը իրենց ապագայ կալուածոց ի Հնդկիս : Վասըյ Մալապարի կողմերը թողուց 3 նաւ, որպէս զի պէտք եղած ժամանակ, ֆոյինի թագաւորի հետ պաշտպանեն ֆալիքուսթի մէջ կրկին հաստատած Լուսիսանացոց վաճառատունն, ընդդէմ Զամբինի 1503 տարւոյ զեկտեմբեր 20ին, 13 նաւով ճամբայ ելաւ մեծածուռ ծովակալն զէպ ի հայրենիս և հակառակ հոյիբու և մրկաց պատճառաւ հասաւ ի Իդպոնա սեպտեմբեր 1ին (1504), թէպէտեւ Էմմանուէլ թագաւորէն և բոլոր իւր ազգէն մեծապէս պատուաւեցաւ և զանազան տիտղոսներ և արտօնութիւններ ընդունեցաւ Վասըյ, բայց այնուհետեւ 21 տարւոյ չափ իւր կեանքը մնաց մթութեան մէջ : Բոլորովին հեռացաւ թագաւորական պալատէն և տէրութեան գործերէն, և այդ միջոցին իր գործոց և վարուց վրայ ամենեւին տեղեկութիւն չկայ և Էմմանուէլի մահէն վերջ՝ երբ արքայական գահը կը բարձրանայ Յովհաննէս Գ, զարձեւալ Վասըյ կարծես ի մեռելոց յարութիւն կ'առնէ : Իւր ալեւորեալ հասակին մէջ, Յովհաննէս Գ զինքը առանձնական քաշուած կեանքէ կը հանէ և անուանելով Փոխարքայ Հնդկաց, շատ ընծաններ առաւով կը զրկէ հանդիսե Հնդկաստան, 13 կտոր մեծ և փոքր նաւերով (9 ապրիլ, 1524) : Իւր այս վերջին ճամբորդութեան ժամանակ էր՝ որ նաւաստիները ռաստիկ փոթորիկ և նաւակոծութեան հանդիպելով սարսափահար և յուսարեկ սկսան աղաղակել, թէ երկիրը կը գողար իրենց տակ : առ որս պատասխանեց աներկիւղն Վասըյ. « Ի՛նչ կը վախնաք, չէ՞ր տեսներ որ նաւաճուած ուղեւորներ կը սարսի իւր յաղթական նայ գիւմաց » :

Հուսկ ուրեմն հասնելով Հնդկաստան, հազիւ 3 ամիս կրցաւ տարիլ, և իւր ամէն գործերը կարգի զնելէ վերջ, սկսաւ մի միայն իւր հոգւոյ փրկութեան և Աստուծոյ վրայ մտաւ.

ծել : Գահանայ մը կանչելով խոստովանեցաւ, և թողութիւն ինչոքեց իւր մօտը քանուղ-ներէն այն ամէն անիրաւութեանց համար զորս կրնար ըրած ըլլալ առ նոսա : Գոչինի մէջ (15 դեկտ. 1524) մեռաւ Վասքոյ քա-ղութեամբ, սգոյ և լացի մէջ թողուլ զինքը շրջապատող նաւաստիներն և իրենքրակեցքը, երկնային միշնէ իր մահը, վասն զի իւր այն վերջին վայրկեաններու մէջ կը տեսներ Հընդ-կաստանը նուաճուած, և Արեւելքի վաճա-ռականութեան շահերը երկայն ժամանակի համար ապահոված իր հայրենեացը : Մարմինն առ ժամանակեայ թաղուեցաւ նոյն քաղաքի մէջ, և 1538ին Յովհաննէս Գ. թագաւորի հրամանով փոխադրեցին Լուսիտանիոյ Վի-տիկէրա կոչուած փոքրիկ քաղաքը, և մեծ շքով և արծառնակայել պատուով թաղեցին Կարմադականաց եկեղեցւոյն մէջ : Դամբանին վրայ իբրեւ յաւիտեական յիշատակ փորա-գրել տուաւ նոյն թագաւորը հետեւեալ պարզ, համառօտ, բայց շատ գովեստներ պարունակող արձանագրութիւնը .

Աստ հանգչի մեծ արգոնաւորդն Տոն Վաս-քոյ կամայ, աւաջին կոմսն Վիտիկէրայ, գերահռչակ աշխարհադէտն եւ ծովական Արեւելեան Հնդկաստանի :

Գրեթէ մօրոյ՝ 342 երկայն տարիներ մնացին Վասքոյի նշխարքը Վիտիկէրայի ե-կեղեցւոյն մէջ մինչեւ 1880 թուականը : Էմ-մանուէլ թագաւորը ի յիշատակ Վասքոյ կա-մայի նշանաւոր ճամբորդութեան և Հնդկաս-տանի ծովային ճանապարհի գիտոյն, Պե-լէմի մէջ կառուցանել տուած էր մեծագործ արքայաբանն Ս. Մարիամ, որ այժմ եւս Լուսիտանիոյ ամենանշանաւոր հոյակապ շէն-քերէն մին է : Հռչակապան Նաւագնացիս ատենն և գիտն անմահացնող մեծաշնակ բանաստեղծ Քամեռնիսի երբորդ հարկւրամեայ զարգաբարձին առթիւ որ կատարուեցաւ ամե-նայն շքեղութեամբ 1880ին, պաշտօն հա-մարեցան և փոխադրեցին յունիս 9ին ան-սովոր հանգիսիս՝ ինչպէս Քամեռնիսի նոյնպէս և Վասքոյի նշխարքը ի Պելէմ և զրին ի դամբանի Ս. Մարիամ արքայաբանի եկե-

ղեցւոյն մէջ : Լուսիտանացի հարուստ պատ-մագիր մը¹ կտակով ձգած էր բաւականապի գումար մը կառուցանելու համար Վասքոյի և Քամեռնիսի դամբաններ վերոյիշեալ Պելէմի եկեղեցւոյն մէջ : Ներկայ յորեքեան հանգի-սից ժամանակ արդէն աւարտած լինելով այդ դամբանաց շինութիւնն, հանդիսաւոր բացումն կատարուեցաւ : Լուսիտանական թերթի մը մէջ հրատարակեցան այդ դամբանաց պատ-կերներն, երկուքն ալ ձեւով ու մեծութեամբ իրարու նման գեղեցիկ քանդակուած : Վեց տուածներ ցած պատուանդանի վրայ տարա-ծուած, իրենց վրայ բարձած սենին սիւներով և քանդակներով զարդարուած առաջն մը, որոյ վրայ ընկողմանած է Վասքոյի անդրին : Նոյն ոճով է նաեւ Քամեռնիսի դամբանն, միայն կը տարբերի քանդակներով : Քամեռն-սինը զարդարուած է բանաստեղծի մը յա-տուկ նշանական ձեւերով, իսկ Վասքոյինը՝ առաջատարը նուերով և իր ստացած պա-տուանշանաց նմանահան քանդակներով : Փա-փաքեին էր կարգաւ և զինէլ աստ նաեւ այդ դամբանաց արձանագրութիւնները, որ շարա-դրուած են Լուսիտանական քերթուածի տա-ղերէն, սակայն պատկերի մէջ որոշ չեն կար-դացուիր, այդ պատճառաւ կը հարկադրուինք գանց ընել :

Վասքոյի յորեքեան հանգիսիներն կատա-րելու գլխաւոր պատճառն և պատրաստողն եղաւ Լիզպոնայի Ալֆարագրական Ընկե-րութիւնն : Այդ յորեքեանն կատարողը Լու-սիտանիան չէր միայն այլ մասնակցեցան զրեթէ Եւրոպայի բոլոր տէրութիւնները : Եթ-վածաւ թակոյի ընդարձակ աւազանին մէջ խաբիսի նետած եւրոպական զորահաւորաց կայմերն զարդարուած զանազան ազգաց զոյն-զոյն զոշակներով հրապուրի տեսարան մը կը կազմէին : Գրական և բարձրաստիճան անձինք ալ զանազան գիտութիւն և գրուածք-ներով մասնակցեցան այդ հանդիսից : Հռով-մայ ազնուականներն ալ մաքուր բնտիւր թղթէ կազմուած տետրի մը մէջ, իւրաքանչիւր ոք առանձին էջերու վրայ գրած, իրենց սրտի

1. Simão José Da Luz Soriano.

մաղթանքներն, նուիրած են Լուսիտանիոյ ներկայ Կարոլոս Ա թագաւորին ։ Ահա այդ նշանաւոր տետրէն յառաջ ընդենը դարուս պարծանք Լեւոն ԺԳ Սրբազան Քահանայապետի գրած ճանդերձ հայկական թարգմանութեամբ ։

IV. Exeunte, Saeculo

Posteaquam

VASCUS. DE. GAMA

*Intentato. Cursu. Calcutum. Appulsus
Lusitanorum. Imperium. Et. Nomen
Propagavit. Orientalibus. Terrarum. Finibus
Partae. Per. Christum. Humanitati
Auspicato. Reclusis
Immortale. Factum. Gaudet
Roma. Memor*

LEO. P. P. XIII

Սահեալ Անցիւն Զորք Դարք

Յարմէնեալ

ՎԱՍԿՈՅ ԿԱՄԱ

Ընդ Անկոխ Անցեալ Ընդ Տառիդ

Եւ Մերձեալ Ի Քայլիդոր,

Զյոսատանական Տարածեաց Զանուն

Եւ Զիշխանորին,

Բացեալ Զարեանեալ Մագա Երկրի

Եւ Զդեղորին Գրիստոսիս Մագալ Մարդասի-
րոսքեան

Ի Յոշ Ածեալ Հոռիմայ, Յնծայ Ընդ Այս

Գործ Անմահական

ԼԵՈՆ ԺԳ. ՔԱՆԱՆԱՅԱՊԵՏ

Մայիսի կէսէն սկսեալ մինչեւ վերջը տեւեցին այդ հանդէսները, Ախարհագրութեան Ընկերութեան զահլիճի մէջ զումարուեցան զանազան ուսումնական և գիտական ժողովներ և կատարուեցան բանախօսութիւնք ։ Բացուեցան Գեղեցիկ արուեստից, Տպագրական և Երկրագործական աշխարհահանդէսներ ։ Կատարուեցան ձրի ներկայացումներ այլ և այլ թատերց մէջ ։ Առաջին կարգի մեծ առնալանու եղաւ, որուն այցելեց նաեւ թագաւորական ընտանիքն ։ Կատարուեցան նաեւ միջազգային նաւարդաներ, ցարդաւ, մրցութիւնք հեծելանայ և հրազինուք նշանաւորութեանց ։

Վասպուրի Քալիքուս հասած որը որ է մայիս 17, ամենէն աւելի շքեղութեամբ կատարուեցան հանդէսք, բոլոր ցամաքային բերդերէն և պատերազմական նաւերէն միտնուազ անարին շառչմամբ նետուեցան 100 թնդանոթաց զնդակներ, քաղաքն ամէն կողմ գեղեցիկ զարդարուած էր զոյնզոյն պրոշներով, նուիրական պղինձներն այլ այլ պահուն անդադար իրենց զօղանդիւնով ամենուն ականջներն խլացնելու չափ կը թրթռէին ։ Դարձեալ նոյն իրիկունը փառաւորապէս կը լուսաւորեն քաղաքը և այլ և այլ արուեստակար հրախաղութիւններէ զատ միանուազ կը պայթուցանեն 1498 Վասոզալից հրախաղութեան փափուշտներ ։ Պէտէմի Ս. Մարիամ արքայարանի եկեղեցւոյ մէջ ալ բազմութեամբ կ'երգեն « Զքեղ Աստուած » շնորհալալութեան երգն ։

Չանց չընենք յիշելու որ այս յորելինի առթիւ Լուսիտանիոյ նամակադրոյմից նախարարն պատրաստել տուաւ յԱնգլիա 56 զանազան տեսակ նամակադրոյմներ, և քանի մը նամակադրարներ ։ Այդ նամակադրոյմները գործածուեցան թէ Լուսիտանիոյ և թէ գաղութականութեանց մէջ միայն Յ ամիս, այն է ապրիլ 1էն մինչ յունիս 30 ։ Յորելինի առթիւ հասած են նաեւ մասնաւոր մետալիոն մը ։

Կը վերջացընենք մեր խօսքն մաղթելով Լուսիտանիոյ կատարելու գեւ ներկային նման ուրիշ յորելեաններ աւելի շքեղ և աւելի պայծառ կերպով, որոց ներկայ դռնուին, այլ և Արեւելքի փոքր ազգութեանց զօշազարդ նաւերն . . .

Հ. Ս. ԿՓՐԻՍԵԱՆ

1. Յիշենք նաեւ որ այս յորելինի առթիւ Քամէնսի գերթուածէն իբրեւ նմայշ երեք տուն հայերէն թարգմանեց Հ. Արսէն Ղազիկեան, և Joaquim de Araujo փորթուկալերէն յառաջաբանով մը, յորում խօսուի վանացս վրայ, հրատարակեց զայն հետեւեալ վերնագրով « Tres Estrophes de Camões traduzidas em Armenio ».